

Näkökulmia luvun 12 tehtäviin ja kuviin

Kuvatehtävä: ”Lähetä pian hätäviesti Hitlerille! Vaihte on juuttunut peruutusvaihteelle!” Englantilaisen pilapiirtäjän David Low’n piirros ”Venäläinen höyryjyrä” talvisodan ajalta. Tulkitse pilapiirroksen sanoma.

- Pilakuva liittyy talvisotaan. Stalin ohjaa neuvostoliittolaista höyryjyrää viitan osoittamaan suuntaan eli Suomeen.
- Talviset olosuhteet viittaavat talvisotaan.
- Pilakuva irvailee Stalinin Neuvostoliitolle. Höyryjyrä symboloi Neuvostoliiton voimaa, joka ei kuitenkaan auta talvipakkasessa.
- Stalinin sota ei suju piirroksessa hyvin: hyökkäys ei etene ja sotilaita kuolee. Tämä kertoo suomalaisten onnistuneesta puolustautumisesta.
- Viittaus Stalinin avunpyyntöön on irtailua Saksan ja Neuvostoliiton hyökkäämättömyyssopimukselle ja niiden väliselle liittolaisuudelle.
- Lähdekritiikin kannalta on olennaista muistaa, että piirtäjä on britannialainen. Ison-Britannian ja Neuvostoliiton välit eivät olleet talvisodan aikana hyvät, mikä on saattanut vaikuttaa pilakuvan sisältöön.

1. Mitä Neuvostoliitto tavoitteli ampumalla Mainilan laukaukset?

- Neuvostoliitto pyrki lavastamaan Suomen hyökkääjäksi. Näin se saisi oman hyökkäyksensä näyttämään puolustussodalta.
- Tällä hämäyksellä Neuvostoliitto pyrki oikeuttamaan sotatoimensa muun maailman ja omien kansalaistensa silmissä.

2. Miksi Neuvostoliitto perusti niin sanotun Terijoen hallituksen?

- Terijoen hallitus oli tosiasiansa Neuvostoliiton käskyläinen. Neuvostoliitto pyrki oikeuttamaan sotatoimensa sillä, että asioista oli ”sovittu Suomen hallituksen kanssa”.
- Sodan alussa Neuvostoliitto ei edes suostunut neuvottelemaan Rytin johtaman Suomen virallisen hallituksen kanssa.
- Terijoen hallituksen tarkoituksena lienee ollut aiheuttaa eripuraa myös Suomessa. Neuvostoliitto arveli Suomen olevan edelleen jakautunut sisällissodan jäljiltä, ja Terijoen hallitus olisi syventänyt jakoa, jos Suomen työläiset olisivat hyväksyneet sen auktoriteetiksi.

3. Valitse mielestäsi kolme tärkeintä syytä sille, miksi Neuvostoliitto ei onnistunut miehittämään Suomea.

Näkökulmia:

- Neuvostoliiton heikkoudet:
 - Stalin oli tappanut kyvykkäitä upseereita vainoissa.
 - Poliittiset komissaarit valvoivat ammattiupseereita.

- Motorisoitu armeija soveltui huonosti Suomen talveen.
- Miehistön talvivarusteet olivat kehnot.
- Neuvostoliitolla oli väärä mielikuva Suomen puolustuskyvystä ja yhtenäisyydestä, minkä vuoksi puna-armeija sortui ylimielisyyteen etenkin sodan alussa.
- Suomen vahvuudet:
 - Suomen armeija tunsu maaston ja osasi liikkua talvisessa metsässä.
 - Puolustaja on aina edullisemmassa asemassa kuin hyökkääjä.
 - Miesten ja aseiden vähäisyys korvattiin taktiikoilla (motit), improvisoiduilla aseilla (Molotovin cocktail) ja päättäväisyydellä (talvisodan henki).
- Kansainvälisen tilanteen vaikutus:
 - Länsivaltojen avuntarjous Suomelle vaikutti Stalinin halukkuuteen irtautua sodasta: hän ei ollut valmis sotimaan länsivaltojen kanssa Suomen takia.

4. Talvisotaan on liitetty käsite ”talvisodan henki”. Pohdi,

a) mitä se tarkoittaa

- Talvisodan henki tarkoittaa kansan melko jakamatonta yksimielisyyttä siitä, ettei itsenäisyyttä haluttu menettää. Tämä näkyi rintamalla peräänantamattomana taisteluna.
- Yksimielisyyttä pyrittiin tietoisesti korostamaan sodan aikana ja heti sen jälkeen esimerkiksi Mannerheimin päiväkäskyillä, ”tammikuun kihlauksella” ja vapaussodan muistopäivästä (16.5.) luopumisella.
- Talvisodan henki näkyi myös siinä, että ”kaveria ei jätetty” ja haavoittuneet pyrittiin aina saattamaan turvaan. Myös kaatuneet tuotiin pois rintamalta kotipaikan multaan haudattaviksi. Suomi oli toisessa maailmansodassa ainoa maa, jossa tehtiin näin.
- Talvisodan henki näkyi myös kotirintamalla, jossa naiset osallistuivat monella tavalla maan puolustamiseen.

b) miksi juuri talvisota on monelle edelleen tärkeä osa identiteettiä.

- Talvisota oli lähtökohdiltaan epätasainen puolustussota, jossa Suomi kaikkien yllätykseksi pystyi torjumaan hyökkääjän ja säilyttämään itsenäisyytensä. Tämä asetelma antaa aineksia ”oikeutetun ja kunniaakaan sodan” muistelemiseen.
- Talvisota on näkyvästi esillä itsenäisyyspäivinä ja sitä käytetään julkisessa retoriikassa, joten jokaisella suomalaisella on jonkinlainen suhde talvisotaan.
- Monella suomalaisella on suvun kautta muistoja tai mielikuvia talvisodasta

5. Ota kantaa väitteeseen: Suomi taisteli talvisodassa turhaan Neuvostoliittoa vastaan.

- Väite on historiallista jossittelua eli kontrafaktuaalisuutta. Sen ongelmana on, että mahdollisia muita tulevaisuuksia ei tiedetä. Vaihtoehtojen puntarointi perustuu arviointeihin ja tulkintoihin. Sota-ajan tapahtumat ovat erityisen herkkiä kansallisille tulkinnoille.

- Väitteen logiikka perustuu siihen, että Suomi menetti enemmän alueita kuin mitä Neuvostoliitto vaati ennen sotaa. Lisäksi Suomi menetti yli 26 000 henkeä. Tämä olisi vältetty, jos neuvotteluissa olisi taivuttu.
- Toisaalta voidaan kysyä, mitä Suomelle olisi tapahtunut, jos neuvotteluissa olisi taivuttu. Baltian maat antoivat alueitaan Neuvostoliitolle, ja lopulta ne liitettiin Neuvostoliittoon. Neuvostoliiton tavoitteena oli liittää myös Suomi osaksi alueitaan.
- Toisaalta Suomen kohtalo ei välttämättä olisi ollut sama kuin Baltian maiden.
- Suomi olisi saattanut pahimmassa tapauksessa joutua Saksan hyökkäyksen kohteeksi, ja silloin Neuvostoliitto ja Saksa olisivat taistelleet Suomen alueella.

6. Tarkastele neuvostoliittolaista pilakuvaa Mannerheimista. Se on ilmestynyt alkuvuodesta 1940.

a) Minkälaisena Mannerheim pilakuvassa esitetään?

Mannerheim kuvataan verenhimoisena ja julmana teloittajana, mihin viittaa myös julisteen otsikko "Pyöveli Mannerheim".

- Hänen kädessään on verinen tikari ja jaloissa pääkalloja.
- Mannerheim roikottaa kädessään irti leikattua päätä.
- Keskimmaisessä kuvassa Mannerheim on teloittanut työläisiä kirveellä. Tällä viitataan Mannerheimin johtamien valkoisten terroriin sisällissodassa.
- Mannerheim kuvataan Neuvostoliiton vihollisten kätyrinä.
- Ylimmässä pikku kuvassa hän liehittelee Venäjän keisaria aikana ennen lokakuun vallankumousta.
- Kuvatekstissä hänen väitetään olevan englantilaisten "pankkiporhojen" käskyläinen.
- Alimmassa pienessä kuvassa hän on saanut rahasäkin palkaksi työläisten murhaamisesta.

b) Pilakuvaa levitettiin Suomeen lentolehtisinä. Pohdi, mikä oli levittämisen tarkoitus.

- Lentolehtisillä yritettiin heikentää suomalaisten puolustustahtoa kylvämällä epäsuopua kansan keskuuteen.
- Mannerheim oli ollut valkoisten ylipäällikkö 1918 sisällissodassa. Neuvostoliitossa yritettiin käyttää sisällissodasta mahdollisesti jääneitä vanhoja kaunoja hyväksi ja kääntää työväki Suomen johtoa vastaan.